

SUMMARY

Batsurovska Ilona. Historical aspects of development of massive open online courses in higher education.

The article observes the term massive open online courses, its meaning and purpose, it also observes some platforms of the course, investigates the history of the emergence of massive open online courses. The technology of massive open online courses as a result of a logical development of open educational resources and distance learning is described. The concept of open education is observed as the basis of the concept of massive open online courses. Examples of universities involved in open education and their features are described. The prospects of open education and massive open online courses in the future are also described. It reveals the negative impact of massive open online courses on traditional system of education.

The advantages of the projects of massive open online courses are outlined: free, mass and global character; they attract the best teachers from all universities in the world; presence of elements of traditional education – schedules, deadlines, exams; presence of numerous channels for feedback between all elements of the educational sphere: listener – teacher, listener – listener, teacher – teacher; after courses the information remains on the Internet and continues to be supplemented by the participants; the role of the teacher changes: the teacher becomes only a mediator or a colleague; use of specially prepared lectures, rather than simple electronic content of the material.

It is concluded that massive open online courses are gaining high popularity around the world. The emergence of massive open online courses is based on the implementation of modern educational principles of openness of education, equality of participants in the educational process, internationalization of the educational systems, globalization of the educational space, individualization of education. The rapid development of massive open online courses challenges the effectiveness of the traditional education system, and today massive online courses challenge this traditional system by collecting millions of donations and participants. Despite the fact that these courses have appeared relatively recently, they are already known and implemented in many countries, in particular in the European Union, the United States, Canada, the United Kingdom and even China. In the future, massive open online courses will become a commonplace phenomenon in our country, so teachers should be prepared to apply them.

Key words: massive open online courses, open education, open educational resources, distance learning, higher education, traditional education system.

УДК 94+37(477)

Марина Богомолова

Херсонський державний університет

ORCID ID 0000-0002-9960-9443

DOI 10.24139/2312-5993/2018.04/258-268

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ОСВІТИ УКРАЇНИ У 1920–1922 РР.

У статті обґрунтовано особливості діяльності Наркомосу на етапі розробки та прийняття Декларації «Про соціальне виховання дітей» (1920 р.). Систематизовано нормативно-правову базу, розроблену відділами та дорадчими органами Наркомосу з питань реалізації Концепції соціального виховання означеного періоду.

Розкрито форми роботи державних органів, установ, закладів освіти щодо соціального захисту дітей, організації навчання та виховання в контексті реформування шкільної освіти в Україні.

Ключові слова: соціальне виховання, рада захисту дітей, відділ соціального виховання, охорона дитинства, тиждень захисту дітей.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток української освіти, шкільництва спрямовує до історичного досвіду минулого, до пошуку відповіді на запитання: що сприяло прогресу в реалізації завдань навчання й виховання дітей та молоді? У чому були втрати? У чому були прорахунки? Історія вітчизняної педагогічної науки свідчить про особливість, значущість, неординарність, новаторство, хоча інколи й повільний рух уперед, вітчизняної освіти. Крок за кроком школа завдяки відомим громадським діячам, керівникам освітньої галузі, ученим, педагогам-практикам досягала успіхів, втілювала і втілює кращі вітчизняні й світові інноваційні здобутки в освіті та вихованні дітей і молоді. Усе це активізує вивчення цього історичного досвіду задля знаходження відповідей на поставлені питання в умовах сьогодення.

Аналіз актуальних досліджень. Історичний період творення нової освітньої політики у 20–30-х роках ХХ століття досліджувався й досліджується вченими-істориками педагогіки та визначається як особливий (Л. Березівська, Н. Гупан, Н. Коляда, О. Сухомлинська, Л. Штефан, В. Федяєва ті ін.). У працях цих науковців розкрито різні аспекти організації виховної системи, яка відповідала вимогам часу.

Мета нашої публікації – розкрити нормативні засади і шляхи реалізації Концепції соціального виховання на етапі роботи Наркомосу України під керівництвом І. Гринька (1920–1924 рр.).

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети статті використано такі методи дослідження: історіографічний аналіз історико-педагогічної, психолого-педагогічної літератури, аналіз, синтез та узагальнення архівних матеріалів.

Виклад основного матеріалу. Початок ХХ ст. – роки функціонування Української держави (1920–1922 рр.), що заклали підвалини національної освітньої системи. Саме в цей час було прийнято низку нормативних державних документів, що свідчили про творення нової навчально-виховної системи в Україні, зокрема системи соціального виховання. Завдяки українським науковцям І. П. Соколянському, О. С. Залужному, О. Ф. Музиченку, Я. А. Мамонтову, О. І. Попову педагогічна наука наповнилася особливими концепціями, змістом, формами, прийомами, засобами виховання підростаючого покоління, об'єднавши теорію і практику в єдиний процес. Їхні педагогічні напрацювання, думки, ідеї, позиції знайшли відображення в нормативно-правовому забезпеченні реалізації освітньої політики цього періоду, прийнятті важливих урядових рішень, проведенні Всеукраїнських нарад із питань освіти під керівництвом

Наркомосу УСРР (1917–1964) (державний орган управління дошкільною, шкільною, позашкільною, вищою освітою в Україні).

Основні засади соціального виховання в Україні визначалися Декларацією Народного комісаріату освіти УСРР «Про соціальне виховання дітей» (1.07.1920 р.) [1, 9], яка була видана цим уповноваженим державним органом країни як відповідь на декрет від 1 лютого 1919 р. «Про організацію Ради захисту дітей», що відіграв позитивну роль у справі мобілізації сил для захисту дітей, які постраждали від розрухи й голоду в роки громадянської війни.

Питання соціального виховання були тісно пов'язані з політичними, економічними, соціальними проблемами, що постали перед країною через протистояння різних урядів, партій, громадянську війну, іноземну інтервенцію. Це все вплинуло на економіку, добробут населення, принесло голод і розруху, змінило долю багатьох сімей, людей, особливо дітей, тисячі яких просто залишилися без елементарних умов життя й підтримки дорослих.

Така ситуація зі становищем дітей спрямувала Наркомос УСРР на негайне прийняття заходів і рішень щодо її розв'язання. Одним із перших кроків урядовців стало створення на початку 1919 р. відділу соціального виховання, який і став у подальшому основою реалізації нагальних питань захисту й допомоги дітям у їхній освіті, навчанні й вихованні.

Першим кроком цього відділу була підготовка та подання до уряду прохання про затвердження декларації про соціальне виховання дітей як основи всієї виховної роботи.

Поява такої декларації, причини та терміновість її прийняття визначалися в поданій до неї пояснювальній записці. Поряд із економічною складовою (рівнем життя дітей) визначалася і така, як неспроможність сім'ї дати повноцінне життя дітям, виховати їх відповідно до завдань розбудови країни в тогочасних ідеологічних умовах.

Також у цей період Народний комісаріат освіти УСРР через відозви звертався до жінок різного соціального статусу (матерів-робітниць, матерів-селянок) із роз'яснювальною роботою щодо необхідності перенесення сімейного виховання у створювану державою систему соціально-виховних закладів: ясел, дитячих садків, майданчиків, клубів та колоній. Також наголошувалося, що матері, батьки повинні долучитися до їх створення й роботи [4].

Питання охорони дитинства були надзвичайно важливі, про що свідчить робота Ради народних комісарів УСРР із їх вирішення, зокрема, через створення відповідних управлінських структур як на рівні країни, так і на місцевому рівні.

У червні 1920 р., за спеціальною урядовою постановою, почала роботу «Рада захисту дітей», очолювана Г. Петровським, а в губерніях – головами виконавчих комітетів [5; 6; 7].

Подальші кроки уряду були спрямовані на розвиток шкільної освіти, на створення нової системи, за якої б ураховувалися соціально-економічний і політичний розвиток країни, реальний стан життя дітей, усього дорослого населення. За таких підходів до реформування шкільної освіти і було спрямовано роботу з соціального виховання дітей, про що свідчать, наприклад, матеріали I Всеукраїнської наради освіти (13–25 березня 1920 р.) та I Всеукраїнського з'їзду губернських відділів народної освіти (28–30 березня 1920 р.).

Аналіз цих та інших матеріалів і документів роботи Наркомосу УСРР показав, що освітня робота практично поетапно спрямовувалася на соціальний захист дітей. Прямим підтвердженням цього є «Декларація про соціальне виховання дітей», творення управлінських структур (відділу і секцій) соціального виховання й відповідне організаційно-педагогічне забезпечення реалізації цієї концепції. Під керівництвом Г. Ф. Гринько (Нарком освіти УСРР, лютий 1920 – вересень 1923 рр.) почав працювати відділ соціального виховання, було створено Раду відділу. На її першому засіданні визначено завдання діяльності як у цілому, так і кожного з чотирьох структурних підрозділів і відповідних секцій у їх складі, які б відповідали за такі напрями роботи:

1. Загальної організації з секціями, що здійснювали управлінську, адміністративну, організаційну, пропагандистську, статистичну функції;
2. Науково-педагогічної роботи з секціями: підготовки робітників для закладів освіти, редакційну, наукової розробки з питань виховання дітей та молоді;
3. Діяльності дитячих установ із секціями, що відповідали їх типам: дитячий будинок, дошкільний, шкільний, позашкільний заклад, заклади для дітей із певними дефектами розвитку;
4. Охорони дитинства з секціями охорони дитячої праці, лікувально-санітарної, оздоровчої.

Уся першочергова робота цього дорадчого органу спрямовувалася на підготовку Декларації соціального виховання. Цим питанням було присвячено не одне засідання ради відділу соціального виховання.

Узагальнюючим, директивним, визначальним було засідання Ради від 19 червня 1920 року, на якому з ґрунтовною доповіддю виступив О. І. Попов (1891–1958), висвітливши завдання соціального виховання, які знайшли відображення в самій Декларації – охоплення всього життя дитини як істоти активної й соціальної, протягом її розвитку. За цим обговоренням О. І. Попову було доручено підготувати повний текст «Декларації», а іншим членам Ради відділу соціального виховання – укласти до неї пояснювальну записку. За основу покласти ідеєю щодо реалізації заходів із «охорони дитини», «охорони дитинства», сутність яких

базувалася на таких педагогічних категоріях і поняттях, як навчання, виховання, матеріальне забезпечення дітей тощо.

Вітчизняні вчені, урядовці, організатори народної освіти, спираючись на досягнення науки з вивчення психологічних особливостей виховання дітей та їх урахування в навчально-виховному процесі школи, стан і можливості сімейного виховання в тогочасних умовах, проблеми забезпечення повноцінного життя дітей у повоєнний період громадянської війни, приділили велику увагу державним навчально-виховним закладам, перенесли туди центр виховної і навчальної роботи, поклавши в основу систему соціального виховання. За Декларацією визначалися провідні напрями освітньої політики уряду України: соціальне забезпечення, охоплення навчанням і вихованням без винятку всіх дітей, особливо безпритульних. Справа виховання повинна була стати обов'язковою для всіх членів суспільства. Велика увага в цьому документі належала питанням творення відповідного середовища та системи навчально-виховних закладів різного типу й рівня відповідно до індивідуальних, вікових, психофізіологічних потреб і можливостей дитини, у яких вона виховувалася, отримувала необхідну освіту, мала належне матеріальне забезпечення та охорону здоров'я тощо.

Слід наголосити, що власне саме поняття «соціальне виховання» виникло наприкінці XIX ст. У вітчизняній педагогіці інтенсивно почало розроблятися у 20-ті рр. XX ст. Як свідчить аналіз нормативних документів, соціальне виховання було протилежним до індивідуального виховання, сімейного, шкільного. Так, у Декларації зазначалося, що створюючи нову виховну систему соціального виховання (країна – М. Богомолова) ставить завдання здійснити попередню педолого-педагогічну мрію: охопити правильно поставленим єдиним трудовим вихованням все життя кожної дитини, реалізувати, нарешті, права дитини, а не тільки висмоктувати з неї виконання її обов'язків. ««Декларація про соціальне виховання» виступає декларацією прав дитини» [2, 4].

Також у Декларації чітко визначалося, що соціальне виховання всіх дітей від народження до 15 років здійснюють Народний комісаріат освіти УСРР і Народний комісаріат здоров'я УСРР. До їх організаційних і управлінських функцій належить охорона прав та інтересів неповнолітніх. Декларація таким чином давала відповідь: хто здійснює (забезпечує) виховання? Державні органи через систему дитячих будинків, які мають бути створенні для охоплення більшості дітей.

Дитячі будинки відігравали значну роль у 20-х рр. XX ст. в умовах громадянської війни, голоду. Такі дитячі заклади, дійсно, були найбільш реальною формою опіки над дітьми і багатьом із них врятували життя, дали перші основи знань, сприяли подальшому професійному самовизначенню. На початку 30-х рр. на зміну їм прийшла школа-семирічка.

Провідне місце в Декларації посідали питання охорони дитинства. Утверджувалося, що це те гасло, під егідою якого має проходити наша робота сьогодні. При цьому наголошувалося на «охороні не тільки тієї дитини, яка випадково потрапила до нас у школу або в окремий дитячий садок з вулиці, а кожної дитини, де б ми її не зустріли, якою б вона не була: хворою чи здоровою, «здійсною до науки» чи ні, витримала вона «іспит» чи ні [2, с. 4]. Мова йде саме про державний захист дитинства.

Аналіз Декларації свідчить, що за нею вибудовувалася як чітка організаційно-функціональна система соціального виховання, так і структурно-функціональна модель її реалізації через типи дитячих закладів, конкретні завдання, мету, принципи, форми, методи роботи, їх фінансове та кадрове забезпечення, управлінський механізм. Так було визначено провідні блоки (підсистеми), складові соціального виховання: захист дитинства; типи дитячих закладів: дитячий садок, школа, дитячий клуб, майданчик, колонія, новий дитячий будинок; форми шкільної і позашкільної роботи; освіта; навчання; виховання; дозвілля; харчування; забезпечення одягом; створення відповідних умов проживання.

Позашкільну роботу на літніх дитячих майданчиках проводили у 20-х рр. ХХ ст. вчителі, вихователі, громадські (суспільні) діячі, представники громадських організацій. Як правило, дитячі майданчики розташовувалися в парках, садах, зелених зонах – подалі від промислових підприємств, заводів, промислових зон. У таких установах проводилися різні за формою та методами виховні заходи, а також діти харчувалися за кошти профспілкових та громадських об'єднань.

Робота спрямовувалася на досягнення головної мети соціального виховання – створення цілісної державної системи виховання, навчання, захисту дітей, а також організацію нових закладів, які б органічно (природно) виходили із основного плану в реалізації нової системи соціального виховання, визначальне місце в якій відводилося дитячим будинкам нового типу.

Школа залишилася в системі соціального виховання, але до структури її навчально-виховного процесу включалися форми, методи й засоби організації такої позакласної роботи, що давала можливість дітям перебувати в педагогічному середовищі цілий день: клуб, майстерня, бібліотека, студія, їдальня. У ній школярі навчалися, виховувалися, розвивалися цілий день – з ранку до вечора; були під «охороною» і в неділю, і в свято, і на Різдво, і на Великдень, і влітку. Наголошувалося, що державні заклади освіти «... влітку поведуть її (дитину – М. Богомолу) на дитячий майданчик, повезуть у колонію, словом, змусять школу стати важелем соціального виховання» [2, с. 2].

Таким чином, об'єднувалася вся шкільна й позашкільна робота з дітьми в різних типах дитячих закладів задля створення цілісної та єдиної системи

соціального виховання, що охоплювали «всі три течії, які до сих пір (початку 20-х рр. ХХ ст.) існували окремо в країні: так званого шкільного виховання, школи і позашкільної роботи». Школа в контексті реалізації завдань соціального виховання мала перебудувати навчально-виховний процес: «...вийти зі своїх чотирьохгодинних берегів «навчання», проникнутися проблемами як усіх дітей, так і власне кожної дитини – з її освітою, навчанням, годуванням, розвагами, іграми, відпочинком, хворобами, «правопорушеннями» тощо» [2]. За таким планом дій новій школі (дитячому будинку) необхідно було зреалізувати мету й завдання соціального виховання – творення державної виховної системи і виховання нової людини, життя якої було би пов'язане з тогочасним ідеологічним (політичним) та економічним розвитком країни.

Питання реалізації «Декларації про соціальне виховання» постійно обговорювалися з учительством та громадськістю на з'їздах, нарадах, конференціях, присвячених різним питанням реформування освіти в Україні. Так, на II Всеукраїнській нараді з освіти (17–25 серпня 1920 р.) було схвалено резолюцію «Про соціальне виховання», у якій наголошувалося на необхідності реалізації ідеї державного виховання через систему соціального виховання – «єдино доцільну й неминучу», підкреслювалося, що «...основною формою соціального виховання є дитячий будинок», у якому діти перебувають від народження до 15–16-ти років, а для підлітків – трудовий будинок; основний виховний метод за резолюцією – трудовий [8, с. 69].

На нараді Нарком освіти Г.Ф. Гринько в підсумовуючому виступі визначив основні напрями втілення плану освітньо-культурної розбудови України: соціальне виховання дітей, підготовка кваліфікованих робітників, проведення якісної політико-освітньої роботи серед різних соціальних і вікових груп населення.

У цілому на нараді було порушено питання щодо важливості розробленої Наркомосом УСРР системи соціального виховання, а одним із принципів побудови нової системи освіти визнавався соціальний порядок із трудовим, професійним, національним та інтернаціональним.

Організація роботи із безпритульними дітьми була на постійному урядовому контролі. Приймалися конкретні заходи, які знаходили чітке визначення та форми її проведення. Усі такі заходи проводилися за урядовими розпорядженнями, наказами, постановами. До таких, наприклад, належить і постанова Раднаркому «Про організацію тижня захисту дітей» (5 вересня 1920 р.). За цією постановою в містах і селах з 1 по 15 жовтня цього ж року проводилися заходи щодо охорони дітей, дитинства [9].

Роботу очолювала Центральна комісія, яка була створена саме для проведення цих заходів. Питання харчування дітей, забезпечення підручниками, проведення медичного обстеження, організація дитячих свят, створення належних умов праці підлітків, охорона материнства тощо

стали предметом розгляду й рекомендацій щодо покращення їх результатів на постійних засіданнях цього виконавчого органу.

Така послідовна, системна робота сприяла створенню особливо важливої державно-громадської організації Всеукраїнської центральної ради охорони дітей при Раднаркомі та губернських рад при губвиконкомах, що давало можливість об'єднати зусилля всіх причетних державних органів та установ, громадських об'єднань на реалізацію завдань концепції соціального виховання.

Аналіз матеріалів, нарад і з'їздів з питань освіти в період 1920–1922 р. свідчить, що стан реалізації концепції соціального виховання обговорювався практично на кожній із них. У червні-липні 1921 р. відбулися дві такі наради (II Всеукраїнська (15–17 липня 1921), III Всеукраїнська нарада освіти (липень 1921р.) [10], на яких поруч із питаннями реформування освіти, виокремлювалися питання соціального виховання дітей. Окремо з доповіддю «Соціальне виховання дітей» на III Всеукраїнській нараді виступив О. І. Попов, який був власне творцем «Декларації про соціальне виховання» і на нараді виклав основні здобутки, прорахунки, шляхи подальшої роботи. У його доповіді увага зацентровувалася на подальших кроках, завданнях, меті, реалізації соціального виховання в контексті реформування шкільної освіти. Учений наголосив, що вихованням дітей має опікуватися держава, створивши відповідне соціально-педагогічне середовище й об'єднавши громадськість (молодіжні організації, жіночі відділи) навколо цієї важливої справи. Слід зазначити, що в цілому в 1920–1925 роках О. І. Попов багато праць присвятив саме проблемі соціального виховання, у яких розкривав теоретичні засади соціального виховання, захист дітей, підготовку фахівців у галузі соціального виховання, роль дитячих організацій у цій виховній системі, етапи реалізації завдань соціального виховання та результативність такої роботи на перших роках втілення «Декларації про соціальне виховання дітей» у країні [11, с. 312].

Вивчення матеріалів наради дає підстави для ствердження, що система соціального виховання була одним із провідних напрямів реформування шкільної освіти в Україні.

Також необхідно зазначити, що в цей час було чітке структурування управлінських підрозділів Наркомосу через систему главків: Соціального виховання, Професійної освіти, Політичної освіти, Видавничого главку, які працювали під керівництвом колеги й виконували відповідні функції та завдання, визначені в директивних документах уряду, Наркомосу УСРР та його дорадчих органів.

Серйозні виклики постали перед Наркомосом у 1921–1922 рр. – періоду боротьби з голодом. Адже державні органи опікувалися як

голодуючими дітьми РСФРР, так і надавали допомогу голодуючим дітям, які проживали в Південних губерніях України.

Для вирішення цих складних проблем при Центральній раді захисту дітей було створено секцію допомоги голодуючим дітям. Мова йшла про збереження життя дітей, учителів, вихователів дитячих навчально-виховних та позашкільних закладів. На думку Л. Д. Березівської «... 1921 р. став роком перетворення Наркомосу в єдиний центр забезпечення освітньої галузі», а «... освіта на теренах України у складних соціально-економічних умовах кардинально змінювалася, зокрема її структура, зміст освіти, основи навчально-виховного процесу», система дитячих навчальних закладів тощо [12, с. 168].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, розвиток педології та рефлексології, соціальний характер виховання, середовищний підхід, теорія та практика дитячого колективу, розробка теорії «відмирання сім'ї» в нових ідеологічних умовах та неспроможність сім'ї реалізувати виховну функцію, соціально-економічні, політичні, ідеологічні, освітні, культурні, державотворчі процеси привели до обґрунтування у країні концепції соціального виховання на початку 20-х років ХХ ст., яка вплинула на загальний процес реформування освіти у країні під керівництвом Наркомосу УСРР і сприяла створенню нових типів навчальних закладів, розробці й реалізації форм, методів навчально-виховної роботи з дітьми, які відповідали тогочасним політичним, економічним, соціокультурним умовам розбудови України.

У цілому провідним напрямом успішності реформ освітньої галузі визнавалася державна система соціального виховання, яка знайшла конкретне своє підтвердження й нормативне закріплення, зокрема, в Кодексі законів про народну освіту УСРР, який було уведено в дію 25 листопада 1922 р., що може бути предметом подальшого наукового пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вісник Народного комісаріату освіти УСРР. (1920). № 1, 9–11 (*Bulletin of people's Commissariat of education of the USSR. (1920). No. 1, 9–11*).
2. Декларація Наркомосвіти УСРР про соціальне виховання дітей (1.07. 1920). (1921). *Пролет. освіта (Вінниця), 1, 2–4* (Declaration of the people's Commissariat of the USSR about the social upbringing of children (1.07.1920). (1921). *Prolet. education (Vinnitsa), 1, 2–4*).
3. Федяєва, В. Л. (2008). *Сімейне виховання в історичній ретроспективі*. Херсон: ХДУ (Fediaieva, V. L. (2008). *Family education in historical perspective*. Kherson: KSU).
4. Відозва відділу соціального виховання до матерів-робітниць. ЦДАВО, ф. 166, оп. 1, зб. 199, Відозва відділу соціального виховання до матерів-селянок. ЦДАВО, ф. 166, оп. 1, зб. 200 (*The appeal of the Department of social education in mothers, workers. CSAHO, f. 166, descr. 1, case 199, The appeal of the Department of social education in mothers-peasant women. CSAHO, f. 166, descr. 1, case 200*).
5. *Протоколи засідань Ради Народного комісаріату освіти УСРР 19 юня 1920 г.* Ф. 166, оп. 1, спр. 959 (*The minutes of the meetings of the Board of*

the Department of social education of the USSR People's commissariat, 19 Jun 1920. F. 166, descr. 1, case 959).

6. *Протоколи засідань Ради відділу соціального виховання Наркомосу УСРР (25 квітня – 12 липня 1920), 31 арк. (The minutes of the meetings of the Board of the Department of social education of the people's Commissariat of the USSR (April 25 – July 12, 1920), 31 sheet).*

7. *Протоколи засідань Центральної ради захисту дітей і міжнародних комісій по охороні праці і звільненню з роботи неповнолітніх, 30 березня – 30 грудня 1920 р. Ф. 2623, оп. 1, спр. 313, 16 арк. (The minutes of the meetings of the Central Board for the protection of children and international commissions for the protection of labour and termination of employment of minors, March 30 – December 30, 1920. F. 2623, descr.1, case 313, 16 sheet).*

8. *Второе Всеукраинское совещание по просвещению (17–25 августа 1920): протоколы пленарных заседаний, тезисы и революции. (1920). Х.: Всеукр. гос. суд. (The second all-Ukrainian meeting on education (17–25 August 1920): protocols of plenary sessions, abstracts, and revolution. (1920). Kh.: All-Ukr. State court).*

9. *Постановление Центрального совета защиты детей при Совнаркомом об организации «Недели защиты детей» 5 сентября 1920г. Ф. 166, оп. 1, спр. 984. Постанови, інструкції УР захисту дітей при Раднаркомі УСРР про організацію «Тижня захисту дітей». Листування з ВУ ЦР Комітетами, відділами Наркомосу УСРР, Наркомпросом та ін. установами про проведення «Тижня захисту дітей на Україні» (16 вересня – 1 лютого 1920 р.) 70 арк., арк. 1 (The resolution of the Central Council of child protection in the Council of people's Commissariat on the organization of the "Week of children's protection" September 5, 1920. F. 166, descr. 1, case 984. Decrees, instructions of the UR on the protection of children under the Radnarkom of the Ukrainian SSR about the organization of the "Week of children's protection". Correspondence with WU CR Committees, departments of the people's Commissariat of the USSR, etc. Narkompros institutions to hold the "Week of children's protection in Ukraine" (16 Sep – 1 Feb 1920). 70 sheets, sheet 1).*

10. *Отчет Народного Комиссариата просвещения за 1921 г. (1922). Х.: Наркомос (Report of the people's Commissariat of education in 1921. (1922). Kh.: Narkomos).*

11. *Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн. Книга 2. (2005). К.: Либідь. (Ukrainian pedagogics in personalities: in 2 books. Book 2. (2005). K.: Lybid).*

12. *Березівська, Л. Д. (2008). Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті. К.: Богданова А. М. (Berezivska, L. D. (2008). Reforming school education in Ukraine in the twentieth century. K.: Bohdanova A. M.).*

РЕЗЮМЕ

Богомолова Марина. Социальное воспитание в деятельности Народного Комиссариата образования Украины в 1920–1922 гг.

В статье обоснованы особенности деятельности Наркомпроса на этапе разработки и принятия Декларации «О социальном воспитании детей» (1920 г.). Систематизирована нормативно-правовая база, разработанная отделами и совещательными органами Наркомпроса по вопросам реализации Концепции социального воспитания обозначенного периода.

Раскрыты формы работы государственных органов, учреждений, учебных заведений по социальной защите детей, организации обучения и воспитания в контексте реформирования школьного образования в Украине.

Ключевые слова: социальное воспитание, совет защиты детей, отдел социального воспитания, охрана детства, неделя защиты детей.

SUMMARY

Bogomolova Marina. Social education in the activities of the Ukraine's National education committee in 1920 – 1922.

The article substantiates the peculiarities of the People's Commissariat activities at the stage of elaboration and adoption of the Declaration "On the social upbringing of children" (1920). The regulatory and legal framework developed by the departments and advisory bodies of the People's Commissariat on the implementation of the Concept of Social Education for the specified period is systematized.

The forms of work on the level of state, institutions, educational establishments concerning social protection of children, organization of education in the context of school education reforming in Ukraine are revealed.

The basic principles of social education in Ukraine were determined by the Declaration of the People's Commissariat of Education of the Ukrainian SSR "On the social upbringing of children" (1.07.1920).

Questions of social education were closely linked to the political, economic, and social problems facing the country through the confrontation of various governments, parties, civil war, and foreign intervention. It all influenced the economy, welfare of the population, brought famine and devastation, changed the fate of many families, people, especially children.

This situation of children directed the People's Commissariat of the Ukrainian SSR on the immediate adoption of measures and decisions on its solution.

In general, the development of pedology and reflexology, the social nature of education, the environmental approach, theory and practice of the children's team, development of the theory of "dying out of the family" in the new ideological conditions and the inability of the family to implement the educational function, socio-economic, political, ideological, educational, cultural, state-building processes led to the substantiation in the country of the social education concept in the early 20's of the XXth century, which influenced the overall process of reforming education in the country under the leadership of the People's Commissariat of the Ukrainian SSR and contributed to create new types of education, development and implementation of forms and methods of educational work with children who faced the political, economic, social and cultural conditions of development of Ukraine.

Key words: social upbringing, council for children's protection, department of social education, child protection, week of children's protection.

UDC 378.784.9

Anna Jeremus-Lewandowska

I.J. Paderewski Music Academy in Poznań

ORCID ID 0000-0002-3278-3818

DOI 10.24139/2312-5993/2018.04/268-278

METHODS OF TEACHING OF COLORATURA SOPRANO VOICE: COLORATURA TECHNIQUE IN THE OPERAS BY MONIUSZKO (SELECTED EXAMPLES)

The article highlights the problems of mastering the coloratura technique of the soprano parties in the operas of Stanisław Moniuszko. It is emphasized that vocal creativity of the founder of Polish vocal lyrics and national opera is of considerable interest both for musicologists and vocalists. Attention is focused on four parameters: a) coloratura technique, b) tessitura, c) use of high and low notes of the voice range of soprano, d) traditional